VIOLENȚA ÎN MEDIUL ŞCOLAR – ATITUDINI ŞI PRACTICI ALE ELEVILOR DIN mun.CHIŞINĂU

Anastasia OCERETNÎI

În ultimele decenii, violența şcolară este un fenomen alarmant şi sensibil, care pune în gardă atât comunitatea ştiințifică, cât şi cei din afara arealului ştiințific. Ea a fost recunoscută ca problemă a sistemului educațional în anul 1990, la Conferința Mondială a UNESCO de la Jomtien (Thailanda). Definirea şi delimitarea clară a accepțiunilor termenului de „violență şcolară" nu sunt finalizate, astfel neexistând un punct comun în abordarea acestui fenomen. În literatura de specialitate, nu există repere teoretice, care să permită definirea acestui termen [1, p.25-26], însă se utilizează concepte apropiate ca sens, precum ar fi *indisciplină, delincvență juvenilă, inadaptare şcolară* etc. Cu toate acestea, putem menționa că violența/devianța şcolară, în sens larg, reprezintă ansamblul comportamentelor care încalcă normele şi valorile şcolare.

Abordările psihologice şi cele medicale interpretează devianța şcolară ca pe un fenomen patologic. În opoziție cu aceasta, abordarea sociologică susține că devianța şcolară este un fenomen normal. Conduitele, ce încalcă normele şcolare, sunt inacceptabile, dar sunt forme normale de comportament, în sensul că ele reprezintă încercări ale elevilor de a rezista şi înfrunta circumstanțele şcolare în care se află. Pe de altă parte, devianța şcolară poate fi interpretată ca un mod de manifestare şi poziționare a elevilor în mediul şcolar, în special fiind vorba de elevii care nu au conturată o puternică identitate socială. În acest sens, comportamentul deviant în şcoală i-ar permite obținerea unui statut în grupul elevilor.

Violența şcolară, ca formă a devianței, reprezintă un domeniu dificil de evaluat în mod riguros, astfel că situația actuală, atât la nivel mondial, cât şi național sau local este greu de estimat. Studiile desfăşurate în țări precum: Norvegia, Marea Britanie, Olanda, Finlanda etc., denotă o tendință constantă de creştere a violenței şcolare, atingând rata cea mai înaltă la nivelul învățământului secundar, mai des fiind întâlnită printre băieți, atingând frecvența maximă în jurul vârstei de 15 ani [1, p.50].

În Republica Moldova, studii sociologice cu referire la violența în mediul şcolar nu au fost desfăşurate, dar nici statisticile oficiale nu oferă astfel de date. Ministerul Afacerilor Interne, cu referire la infracționalitatea minorilor, prezintă doar tipurile de infracțiuni comise de minori, fără a face referire la faptul dacă acestea s-au comis în mediul şcolar. Însă acest fenomen este unul mult mai larg, ce trebuie evaluat cu ajutorul altor indicatori. În acest sens, J.Pain elucidează două tipuri de violență în mediul şcolar: *violențele „obiective"*, care pot fi reglementate penal şi asupra cărora se poate interveni frontal, în acest caz, justiția trebuie să colaboreze direct cu instituțiile şcolare; *violențele „subiective"*, care sunt violențe subtile, de atitudine, care afectează climatul şcolar. Printre acestea regăsim: atitudinile ostile, disprețul, umilirea, jignirea, lipsa de

politețe, absențele de la ore, refuzul de a participa la anumite activități curriculare, utilizarea cuvintelor necenzurate etc.[2, p.124].

În vederea evidențierii intensității şi gravității violenței în şcoală din perspectiva elevilor, a formelor de violență dintre elev–elev, elev–profesor şi profesor–elev din mun.Chişinău, în perioada lunii mai 2011 a fost desfăşurat studiul sociologic „Violența între elevi în mediul şcolar (cazul mun.Chişinău)". Eşantionul cercetării a cuprins 1028 de elevi, clasele V-XII, marja de eroare a eşantionului constituind ±3%, pentru un nivel de încredere de 95%. Studiul a fost desfăşurat de către profesorii de la catedra Sociologie a USM şi studenții anului II, specialitatea Sociologie în colaborare cu Direcția generală educație, tineret şi sport a Consiliului mun.Chişinău. În calitate de metode de cercetare a fost utilizată metoda anchetei pe bază de chestionar, prin procedeul autoadministrării.

Rezultatele cercetării atestă faptul că la nivel atitudinal există opinii conturate cu privire la prezența violenței în mediul şcolar. Astfel, peste 67% dintre elevi consideră că şcoala poate fi un spațiu al violenței, date ce infirmă poziția tradițională prin care şcoala era locul de producere şi transmitere a cunoştințelor, de formare a competențelor cognitive, de înțelegere a sensului vieții şi a lumii care ne înconjoară. Pe de altă parte, 55,8% dintre elevi consideră că actele de violență se întâmplă în vecinătatea şcolii, iar 15,7% au indicat că acestea se întâmplă în incinta şcolii. În acelaşi context, este important de menționat că doar 55,3% dintre elevi au indicat faptul că se simt protejați în şcoala lor, fapt ce îngrijorează.

28,2% dintre elevii investigați au menționat că în şcoala în care îşi fac studii, se comit acte violente, acest fapt fiind evidențiat, în special, de elevii din clasele a VII-a şi respondenții de sex masculin. Rezultatele studiului scot în evidență că peste 32% sau 331 dintre elevii investigați din mun.Chişinău s-au simțit victime ale violenței în anul de studii 2010-2011.

Datele studiului stabilesc că cel mai des asupra elevilor se aplică formele de violență verbală (certuri – 77,4%, injurii – 49%), violenței fizice au fost expuşi 20,9% dintre elevi. Un fapt alarmant este violența din cauza situației socioeconomice a elevului, acestui tip de violență fiind supuşi 15,9% dintre respondenți. O formă a violenței între elevi este jignirea, fie pe motive etnice (4,6%), fie pe motive religioase (5,5%) sau pe motive ale aspectului fizic sau psihic (34,6%).

Referindu-ne la tipurile de violență întâlnite în şcoală, este relevant să menționăm că actorii implicați în acțiunile violente pot fi atât elevii, cât şi profesorii, astfel evidențiindu-se ca paliere ale violenței: violența elev–elev, violența elev–profesor şi violența profesor–elev. Rezultatele cercetării atestă că la nivelul tuturor palierelor violența verbală sub formă de *jigniri* reprezintă tipul de violență la care se expun actorii implicați.

Atunci când se discută despre violența în şcoală, se prezintă ca surse favorizante *factori externi şcolii*, precum ar fi mediul familial, mediul social, dar şi *factori ce țin de individ*, de personalitatea lui [2, p.126]. Studiul realizat în

mun.Chişinău relevă faptul că elevii plasează pe primul loc ca factor favorizant al comportamentului violent al elevului agresiunea din cadrul familiei (60,2%), astfel datele argumentând teoria violenței învățate.

Un factor determinant în formarea comportamentului violent al copilului este consumul de alcool al părinților, lucru menționat de 58,3% dintre respondenți. Aproximativ în aceeaşi proporție copiii consideră că abuzarea în copilărie de către părinți influențează preluarea comportamentului violent. În aceeaşi ordine de idei, alți factori determinanți ai comportamentului violent al şcolarului ține de nivelul scăzut de educație (57,6%) şi de lipsa părinților (45,7%), ultimul fiind unul determinant pentru societatea moldovenească, puternic afectată de migrație. Astfel, lipsa unor modele educaționale „sănătoase" condiționează amplificarea fenomenului violenței nu numai în mediul şcolar, dar şi în afara acestuia, căci chiar dacă o bună parte a zilei copilul se află în instituția şcolară, acesta relaționează cu semenii săi, mediul social, în relație cu care pot persista comportamente violente.

Un alt grup de factori care pot cauza manifestarea violentă a elevului/copilului, este format din valorile individuale sau, mai bine spus, de decalajul dintre valorile/aspirațiile elevilor şi posibilitățile de materializare a lor. Jumătate dintre elevii investigați consideră că elevii devin agresivi cu cei din jur din dorința de a fi valorizat, văzut ca egal sau ca mai bun de cât ceilalți. În acelaşi timp, elevii devin violenți cu alți elevi din dorința de a obține un statut mai ridicat (75,6%) sau de a atrage atenția asupra sa (78,4%), cel din urmă factor fiind menționat mai des de către fete.

Prezența acestor factori ne determină să menționăm că în rândul elevilor persistă o lipsă de educație sau o centrare exclusivă pe interesele individuale, pe o înțelegere greşită a faptul că a atrage atenția cuiva s-ar egala cu un comportament nedemn de un elev.

În acest context, autoritățile şcolare ar trebui să îşi focuseze atenția şi să-şi intensifice activitatea educativă în special în clasele IX-XI, care prezintă un risc sporit al violenței.

Şcoala este o mică comunitate cu norme şi structură socială proprie, care afectează viața copiilor şi a tineretului, din perspectiva formării unui mod de gândire şi acțiune. Din păcate, uneori şcoala promovează şi susține actele violente ca modele de acțiune şi reuşită socială, transformând şcoala dintr-o instituție care ar trebui să formeze modele, într-o instituție unde persistă nesiguranța şi se formează non-valori.

Referințe:

1. NEAMȚU, C. *Devianța şcolară. Ghid de intervenție în cazul problemelor de comportament ale elevilor*. Iaşi: Polirom, 2003. ISBN 973-681-403-3.
2. FERREOL, G., NECULAU, A. *Violența. Aspecte psihosociale*. Iaşi: Polirom, 2003. ISBN 973-681-261-8.
3. ELLIOTT, D.S., HAMBURG, B.A., WILLIAMS, K.R. *Violence in American schools: a new perspective*. Cambridge University Press, 1998. ISBN 0 521 644186.